

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

การแปลงสินทรัพย์เป็นทุนเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลภายใต้การนำของพันตำรวจโท ทักษิณ ชินวัตร เพื่อเป็นกลไกหนึ่งในการขับเคลื่อน และผลักดันระบบเศรษฐกิจในระดับรากหญ้า โดยการสร้างโอกาสให้เกษตรกร หรือผู้ประกอบการรายย่อยให้เข้าถึงแหล่งทุนในระบบสำหรับการสร้างงานสร้างรายได้ กระตุ้นให้เกิดผู้ประกอบการรายใหม่ๆ ซึ่งจะทำให้เกิดความมั่นคงทางเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ

หลักการของนโยบายนี้ คือ การสร้างระบบ กระบวนการและกลไกที่จะทำให้สินทรัพย์ประเภทต่างๆ เช่น สิทธิในการเข้าทำประโยชน์ที่ดินของรัฐ สิทธิการเช่าทรัพย์สินของรัฐ สิทธิการใช้ประโยชน์ในที่ดินสาธารณะต่างๆ ทรัพย์สินทางปัญญา และเครื่องจักรขนาดเล็กซึ่งเดิมไม่สามารถนำไปเป็นหลักประกันเงินกู้ หรือต่ออายุความเป็นหลักประกัน ให้สถาบันการเงินยอมรับสินทรัพย์ต่างๆ เหล่านี้เป็นหลักประกันสินเชื่อได้ แนวคิดดังกล่าวเริ่มต้นเมื่อปลายปี 2545 และได้พัฒนาขึ้นจนเป็นรูปธรรมเมื่อคณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบนโยบายดังกล่าว เมื่อการประชุมวันที่ 4 มีนาคม 2546 โดยให้มีผลใช้บังคับอย่างเต็มระบบ ภายในวันที่ 1 มกราคม 2547

ที่น่าสนใจก็คือ ทรัพย์สินทางปัญญา ซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน (Intangible Assets) ซึ่งเดิมสถาบันการเงินไม่รับเป็นหลักประกันสินเชื่อ แต่นโยบายนี้ได้สร้างระบบ กระบวนการ และกลไกให้สถาบันการเงินรับเป็นหลักประกัน และในช่วง 3 ปีของนโยบาย คือระหว่างปี 2547 -2549 มีผู้ได้รับอนุมัติสินเชื่อตามนโยบายนี้ โดยใช้ทรัพย์สินทางปัญญาเป็นหลักประกัน จำนวน 66 ราย วงเงิน 59.74 ล้านบาท เฉลี่ย 0.90 ล้านบาทต่อราย ในการประกอบธุรกิจทั้งธุรกิจที่ดำเนินการอยู่แล้ว และต้องการสินเชื่อไปขยายธุรกิจ หรือเป็นเงินทุนหมุนเวียน และบางธุรกิจยังไม่เคยประกอบการมาเลยเป็นธุรกิจรายใหม่ที่ใช้ทรัพย์สินทางปัญญามาขยายผลในเชิงพาณิชย์ได้

เนื่องจากทรัพย์สินทางปัญญาเป็นเรื่องใหม่ในระบบการเงินของไทย การประเมินมูลค่ายังทำได้ค่อนข้างยาก สถาบันการเงินจึงกำหนดให้ใช้ทรัพย์สินทางปัญญาใน 3 ประเภท คือสิทธิบัตร

หรืออนุสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า และลิขสิทธิ์ เป็นต้นแบบ (Prototype) ของการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปแปลงเป็นทุน การปล่อยสินเชื่อจึงพิจารณาจากความเป็นไปได้ในการดำเนินธุรกิจจากการสร้างรายได้ในอนาคตของผู้กู้ ความเหมาะสมของแผนการใช้เงิน และความสามารถในการชำระหนี้ โดยดูแผนธุรกิจเป็นสำคัญ ถึงแม้ว่ามีผู้เข้ามายื่นกู้และได้รับสินเชื่อในทุกประเภทน้อยมากเมื่อเทียบกับจำนวนผู้จดทะเบียน และจัดแจ้งสิทธิ แต่ก็ยังเป็นสัญญาณที่แสดงให้เห็นว่าสินทรัพย์ประเภทนี้เริ่มเป็นที่ยอมรับโดยสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้กับสถาบันการเงินได้ในระดับหนึ่ง

ผู้ครองทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้รับอนุมัติสินเชื่อ จำนวนดังกล่าว เมื่อดำเนินธุรกิจแล้วผลปรากฏว่าบางส่วนสามารถดำเนินธุรกิจเป็นผลสำเร็จ มีความก้าวหน้าและมีบางส่วนที่ล้มเหลวไม่สามารถชำระหนี้ได้ ถึงแม้ว่าอาจมีปัจจัยหลายอย่างที่ส่งผลให้เกิดความสำเร็จ หรือล้มเหลวดังกล่าว แต่ไม่อาจปฏิเสธได้ว่าปัจจัยสำคัญประการหนึ่ง คือ ผลที่เกิดจากการดำเนินนโยบายของภาครัฐ จึงควรที่จะศึกษาผลกระทบของนโยบายที่เกิดขึ้น เพื่อให้สามารถนำผลการศึกษาไปพัฒนาหรือสร้างข้อกำหนดเชิงนโยบายให้เกิดประสิทธิภาพสูงขึ้นได้ (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, "การแปลงสินทรัพย์เป็นทุน", http://www.ipthailand.org/dip/index.php?option=com_content&task=section&id=35&Itemid=446 , May 2006)

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาผลกระทบของนโยบายการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนที่มีต่อการลงทุน การประกอบธุรกิจของผู้ประกอบการที่เข้าร่วมโครงการ โดยมีทรัพย์สินทางปัญญาเป็นองค์ประกอบในการเข้าถึงทุนรวมถึงมาตรการที่เข้ามาสนับสนุนการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ในเชิงพาณิชย์

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

1) ศึกษาเฉพาะการนำสินทรัพย์ประเภททรัพย์สินทางปัญญาไปแปลงเป็นทุนตามนโยบายการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน ซึ่งประกอบด้วย สิทธิบัตร อนุสิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ และเครื่องหมายการค้า ในช่วงปี 2547 – 2549

2) ศึกษาเปรียบเทียบนโยบาย และมาตรการต่างๆ เกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาของประเทศไทยกับประเทศญี่ปุ่น และสหรัฐอเมริกา

1.4 วิธีการศึกษา

1) รูปแบบการวิจัย

ใช้แนวทางการวิจัยเชิงพรรณนา (Descriptive Studies) เพื่อการศึกษารายละเอียดของผลกระทบของนโยบายการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนที่มีต่อการลงทุน และการประกอบธุรกิจของผู้ครอบครองทรัพย์สินทางปัญญา และใช้เป็นองค์ประกอบในการเข้าถึงแหล่งทุน โดยใช้วิธีการนี้ศึกษา (Case Study) เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพตามสภาพความเป็นจริงที่มีอยู่โดยไม่มีการควบคุมใดๆ (Expose Factor) และศึกษาถึงนโยบายที่ภาครัฐนำมาใช้สนับสนุนการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ในเชิงพาณิชย์ โดยเปรียบเทียบนโยบาย การสนับสนุนของภาครัฐ รวมถึงการดำเนินนโยบายลักษณะนี้ของต่างประเทศ

2) เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) เกี่ยวกับการลงทุน การประกอบธุรกิจ และอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการประกอบกิจการของผู้ประกอบการ เพื่อวิเคราะห์ผลกระทบของนโยบายการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน (ตามแบบสัมภาษณ์ในภาคผนวก)

ในส่วนของเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ และสถาบันการเงินใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (Depth Interview) เกี่ยวกับผลกระทบของนโยบายการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนที่มีต่อองค์กรในด้านการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ หรือแนวทางปฏิบัติตามพันธกิจขององค์กร

1.5 กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา

ขอบเขตการศึกษาที่กำหนดเป็นการศึกษาลักษณะกรณีศึกษา (Case Study) การนำทรัพย์สินทางปัญญาไปแปลงเป็นทุนตามนโยบายการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน ในช่วงปี 2547 – 2549 โดยจำแนกกลุ่มเป้าหมายเป็น 3 ส่วน คือ

1) ผู้ประกอบการ

จำแนกเป็น 2 กรณี ประกอบด้วย (1) ผู้ประสบผลสำเร็จในการประกอบธุรกิจ (2) ผู้ประกอบการที่ไม่เข้าร่วมโครงการแปลงทรัพย์สินทางปัญญาเป็นทุน และ (3) ผู้ประสบความล้มเหลวในการประกอบธุรกิจ โดยทั้ง 3 กรณี เป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินทางปัญญาที่ได้รับอนุมัติสินเชื่อตามนโยบายการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน ในช่วงปี 2547–2549 ที่สถาบันการเงินผู้อนุมัติสินเชื่อเป็นผู้คัดเลือกให้เป็นเป้าหมายในการศึกษา

2) เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ

หน่วยงานภาครัฐที่รับผิดชอบการดำเนินงานตามนโยบายการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน ที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญา ได้แก่ กรมทรัพย์สินทางปัญญา กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบการปฏิบัติงานตามนโยบายดังกล่าว

3) เจ้าหน้าที่สถาบันการเงิน

ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทยเป็นสถาบันการเงินหลักที่สนับสนุนสินเชื่อให้กับผู้ประกอบการทรัพย์สินทางปัญญา ภายใต้นโยบายการแปลงสินทรัพย์เป็นทุน กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนของธนาคาร

1.6 การรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลที่ใช้ประกอบมี 2 ส่วน คือ

1) ข้อมูลปฐมภูมิ

เป็นข้อมูลจากการสัมภาษณ์เรื่องการดำเนินงาน กระบวนการต่างๆ แนวคิด ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ได้จากการสอบถามเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจากกรมทรัพย์สินทางปัญญา ธนาคารพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมแห่งประเทศไทย และข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ประกอบการผู้ประกอบการประสบความสำเร็จในการประกอบธุรกิจจำนวน 5 ราย ผู้ที่ไม่เข้าร่วมโครงการฯ จำนวน 1 ราย และผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จล้มเหลวในธุรกิจ 3 ราย โดยสอบถามข้อมูลจากเจ้าหน้าที่สินเชื่อของสถาบันการเงิน

2) ข้อมูลทุติยภูมิ

เป็นข้อมูลที่ได้จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่างๆ จากหนังสือ บทความ เว็บไซต์ ประกาศของหน่วยงาน เอกสารการประชุม เป็นต้น แหล่งข้อมูลทุติยภูมิมีทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

1.7 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1) ทราบผลของนโยบายการแปลงสินทรัพย์เป็นทุนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินทางปัญญาในการกระตุ้นให้เกิดผู้ประกอบการรายใหม่ โดยการเข้าถึงแหล่งทุนในระบบ รวมถึงปัญหาที่เกิดขึ้น

2) สามารถสร้างข้อกำหนดเชิงนโยบายในการพัฒนาการนำทรัพย์สินทางปัญญาไปใช้ในเชิงพาณิชย์